

Sygnatura akt VIII Ga 24/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lutego 2015 roku

Sąd Okręgowy w Szczecinie, VIII Wydział Gospodarczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Agnieszka Woźniak

po rozpoznaniu w dniu 17 lutego 2015 r. w Szczecinie

na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu uproszczonym

sprawy z powództwa J. I.

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 16 września 2014 r. sygnatura akt V GC 468/14.

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Gorzowie Wielkopolskim do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 16 września 2014 r. Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim w punkcie I sentencji zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.552,07 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 11 maja 2013 r. do dnia zapłaty, w punkcie II sentencji zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 100 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych oraz kwotę 634 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok zaskarżyła w całości pozwana wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie zwrotu kosztów procesu. Skarżąca zarzuciła Sądowi Rejonowemu naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 498 § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji nieuwzględnienie potrącenia dokonanego przez nią przed procesem. Wywodziła, iż skutek potrącenia doszło do umorzenia wzajemnych wierzytelności i w efekcie zasadne jest twierdzenie o nieistnieniu wierzytelności dochodzonej przez powoda. Skarżąca zarzuciła Sądowi Rejonowemu naruszenie przepisów prawa procesowego: - art. 505⁴ § 2 k.c. polegające na jego błędnej wykładni w postaci niedostrzeżenia odmienności dokonanego przed procesem potrącenia w sensie materialnoprawnym i procesowego zarzutu potrącenia, o którym mowa w art. 505⁴ § 2 k.c., czego skutkiem było zastosowanie tego przepisu w niniejszej sprawie, podczas gdy nie ma on zastosowania do potrącenia dokonanego przed wniesieniem powództwa, a rozpoznanie wskazanego zarzutu mogło doprowadzić do ustalenia przez Sąd Rejonowy istnienia przesłanek tamujących roszczenie powoda, co miało wpływ na rozstrzygnięcie spraw; - art. 201 § 1 k.p.c. w zw. z art. 505⁷ k.p.c. polegające na zaniechaniu rozpoznania sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym w przypadku uznania przez sąd, iż w tym postępowaniu niemożliwe jest rozpoznanie zarzutu procesowego polegającego na powołaniu się w procesie na potrącenie dokonane skutecznie przed procesem a zatem gdy wystąpiła przesłanka szczególnej zawichości sprawy, a także przesłanka potrzeby uzyskania wiadomości specjalnych w celu jej rozpoznania, co miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy; - art. 227 k.p.c. polegające na oddaleniu wniosków dowodowych pozwanej złożonych w sprzeczności od nakazu zapłaty oraz na rozprawie z dnia 16 września

2014r. na okoliczności uzasadniające złożony przez pozwaną zarzut zapłaty wskutek potrącenia dokonanego przed procesem, mimo że wnioski te zmierzały do wyjaśnienia okoliczności istotnych do rozstrzygnięcia sprawy; - art. 316 k.p.c. przez nierozpoznanie istoty sprawy, w efekcie pominięcia faktu umorzenia wierzytelności powoda wskutek dokonanego przed procesem potrącenia.

W uzasadnieniu skarżący wskazał, że Sąd orzekający w I instancji utożsamiał ze sobą dwie różne sytuacje, tj. zarzut procesowy polegający na powołaniu się w procesie na czynność prawną potrącenia dokonaną przed procesem oraz czynność prawną potrącenia dokonaną w toku postępowania, która mając charakter materialnoprawny wywołuje jednocześnie skutek właściwy zarzutom procesowym.

W piśmie z dnia 11 grudnia 2014 r. powód złożył odpowiedź na apelację wnosząc o oddalenie jej w całości i zasądzenie od pozwanej na jego rzecz kosztów zastępstwa adwokackiego za postępowanie odwoławcze wraz według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Wstępnie zaznaczyć należy, że sprawa była rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym, zaś Sąd odwoławczy nie przeprowadzał postępowania dowodowego, zatem zgodnie z art. 505¹³ § 2 k.p.c. uzasadnienie niniejszego orzeczenia powinno zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

Za uzasadniony należało uznać sformułowany w apelacji zarzut naruszenia art. 505⁴ § 2 k.p.c., zgodnie z którym powództwo wzajemne oraz zarzut potrącenia są dopuszczalne, jeżeli roszczenia nadają się do rozpoznania w postępowaniu uproszczonym. W niniejszej sprawie strona pozwana powołała się na zarzut potrącenia wierzytelności dochodzonej przez powoda z wierzytelnością pozwanej wynikającą z noty obciążeniowej nr (...), którego jak stwierdziła, dokonała w dniu 24 maja 2013 roku.

W myśl art. 498 § 1 k.c. gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym.

Należy wskazać, że potrącenie jest zawsze jednostronną czynnością prawną, oświadczeniem woli uprawnionego podlegającą zasadom prawa cywilnego materialnego, zarówno gdy chodzi o określenie przesłanek jak i skutków. Taki charakter zachowuje niezależnie od tego, czy o którąkolwiek z wierzytelności wzajemnych toczy się jakiegokolwiek postępowanie, a jeżeli proces został wszczęty, niezależnie od tego czy oświadczenie składane jest na S. rozpraw, czy poza nią, czy w dowolnym czasie. Natomiast zarzut jest to twierdzenie pozwanego o istnieniu określonej okoliczności faktycznej niesprzeczne z twierdzeniami powoda, uzasadniające skutek skierowany przeciwko powództwu. Zarzut ten zmierza do trwałego zniweczenia żądania powoda. Zarzut ten należy do szczególnej kategorii, gdyż podnosząc go pozwany czyni użytek z własnego prawa podmiotowego. W doktrynie (M. Pyziak-Szafnicka, Potrącenie w prawie cywilnym, Zakamycze 2002, s. 237-238 i poglądy tamże powołane) wskazuje się, że jeżeli oświadczenie o potrąceniu zostaje złożone przed wszczęciem postępowania sądowego albo w czasie jego trwania, ale poza postępowaniem, a w jego toku pozwany (jego pełnomocnik) zgłasza tylko zarzut potrącenia, powołując się na dokonaną czynność prawną i jej efekt, tj. umorzenie wierzytelności, przyjmuje się, że mamy wtedy do czynienia z czynnością procesową; z punktu widzenia kwalifikacji zdarzeń cywilnoprawnych a podniesienie zarzutu można uznać za oświadczenie wiedzy o pewnym fakcie (umorzeniu wierzytelności). W tej sytuacji zarzut potrącenia porównuje się do zarzutu zapłaty. Druga sytuacja ma miejsce, gdy pozwany w toku procesu dokonuje potrącenia i jednocześnie podnosi zarzut procesowy. Tego rodzaju zachowanie należy zakwalifikować do szczególnej kategorii czynności prawnych, które mają podwójną naturę, tj. są oświadczeniami woli w rozumieniu prawa cywilnego, a jednocześnie stanowią czynności procesowe. W trakcie postępowania sądowego uprawniony może połączyć w jednym oświadczeniu obie czynności: złożenie oświadczenia woli o potrąceniu i zgłoszenie zarzutu potrącenia. Oświadczenie woli o potrąceniu wywołuje skutek prawny od chwili złożenia go w taki sposób, ażeby druga strona mogła się z nim zapoznać (art. 61 k.c.). Z chwilą dojścia do adresata

oświadczenia tego nie można bez jego zgody odwołać; działa ono z mocą wsteczną od chwili, w której potrącenie stało się możliwe (art. 499 k.c.).

Rację ma skarżący twierdząc, że Sąd Rejonowy nie dostrzegł odmienności potrącenia dokonanego przed procesem, które ma charakter materialnoprawny (art. 498 § 1 k.c.) od zarzutu potrącenia procesowego (który ma charakter materialnoprawny i stanowi jednocześnie czynność procesową). Sąd Okręgowy stoi na stanowisku, że art. 505⁴ § 2 k.p.c. nie ma zastosowania do zarzutu procesowego polegającego na powołaniu się w procesie na czynność prawną dokonaną przed procesem, tj. potrącenie dokonane przez pozwaną przed wniesieniem powództwa. Sąd odwoławczy nie podziela argumentacji przedstawionej przez Sąd orzekający w I instancji dotyczącym wykładni art. 505⁴ § 2 k.p.c. Sąd Rejonowy utożsamiał dwie odmienne sytuacje: podniesienie zarzutu procesowego polegającego na powołaniu się w procesie, na czynność prawną dokonaną przed procesem oraz czynność prawną potrącenia dokonaną w toku postępowania, która mając charakter materialnoprawny wywołuje jednocześnie skutek właściwy zarzutom procesowym.

W niniejszej sprawie pozwana powołała się na potrącenie dokonane przed procesem, a zarzut potrącenia sformułowany, w końcowej części sprzeciwu, był jedynie zarzutem ewentualnym. Oznacza to, że pozwana w niniejszym procesie nie dokonała potrącenia w rozumieniu art. 505⁴ § 2 k.p.c., czyli nie podniosła zarzutu potrącenia mającego zarówno skutek materialnoprawny (nie przeciwstawiła prawu podmiotowemu powoda własnej wierzytelności) jak i procesowy.

Zdaniem skarżącej dochodzona przez powoda wierzytelność uległa umorzeniu w całości w wyniku skutecznie zgłoszonego przed procesem zarzutu potrącenia. Przyjęcie przez Sąd Rejonowy, że w niniejszej sprawie zastosowanie znajduje art. 505⁴ § 2 k.p.c. doprowadziło do nierozpoznania tego zarzutu i pominięcia dowodów, które pozwana powołała dla wykazania materialnej podstawy złożonego przez nią zarzutu zapłaty wskutek potrącenia.

W niniejszej sprawie powód dochodził zapłaty wynagrodzenia za dokonany na zlecenie pozwanej przewóz towarów. Pozwana nie zaprzeczyła faktowi zawarcia umowy, w sprzeciwie od nakazu zapłaty podniosła, że roszczenie nie istnieje (uległo umorzeniu) wskutek dokonanego przez nią przed wytoczeniem niniejszego powództwa potrącenia. W celu udowodnienia powyższej okoliczności pozwana przedstawiła wnioski dowodowe wskazane w sprzeciwie. W piśmie procesowym stanowiącym odpowiedź na sprzeciw staną na stanowisku, że zarzut potrącenia podniesiony przez pozwaną jest niedopuszczalny, niemniej jednak odniósł się do stwierdzeń zawartych w sprzeciwie co do istnienia wierzytelności, którą miała potrącić pozwana. Przy tak sprecyzowanych stanowiskach stron, Sąd I instancji po dokonaniu wstępnej oceny co do zakresu sporu między stronami, winien wydać postanowienie dowodowe dotyczące okoliczności spornych. W tym zakresie Sąd Rejonowy winien rozważyć zasadność przeprowadzenia dowodów powoływanych przez strony postępowania (dowodów z dokumentów, zeznań świadków, wyjaśnień stron postępowania oraz opinii biegłego z zakresu wyceny nieruchomości), które dotyczą podniesionego przez stronę zarzutu umorzenia dochodzonej wierzytelności na skutek potrącenia dokonanego przez pozwaną przed zainicjowaniem przez powódkę niniejszego postępowania. Sąd Rejonowy powinien zbadać, czy zostały spełnione wszystkie przesłanki pozytywne warunkujące możliwość dokonania potrącenia zgodnie z art. 498 § 1 k.c. oraz czy nie wystąpiła żadna z przesłanek uniemożliwiających dokonanie potrącenia, wskazanych w art. 504 k.c. i 505 k.c.

Sąd I instancji nie zbadał należycie podstawy faktycznej, nie dokonał materialnoprawnej oceny żądania pozwu i linii obrony pozwanego, nie zajął się zarzutem potrącenia oraz innymi twierdzeniami pozwanego, które mogły mieć istotne znaczenie dla niniejszej sprawy.

W orzecznictwie przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie. Innymi słowy o nierozpoznaniu istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. można mówić wtedy, gdy sąd pierwszej instancji w ogóle nie zbadał podstawy

merytorycznej dochodzonego roszczenia albo pominął merytoryczne zarzuty pozwanego. Taka sytuacja z przyczyn opisanych wyżej zachodzi w niniejszej sprawie. Dodatkowo wskazać należy, że Sąd II instancji w postępowaniu uproszonym zasadniczo (poza wyjątkiem o którym mowa w art. 505¹¹ §2 k.p.c., a który w niniejszy sprawie nie zachodzi), nie ma kompetencji do przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków i przesłuchania stron (art. 505¹¹ §1 k.p.c.). Zatem nie jest obecnie możliwe uzupełnienie postępowania dowodowego i merytoryczne rozstrzygnięcie o żądaniach pozwu, przy uwzględnieniu zarzutów sformułowanych przez stronę pozwaną i powołanych przez nią dowodów (które w ocenie Sądu odwoławczego wymaga ponownego odniesienia się do zgłoszonych wniosków dowodowych).

Z tych przyczyn uznając, że w sprawie doszło do nierozpoznania istoty sprawy Sąd I instancji naruszył omówione wcześniej przepisy prawa materialnego zaś zgromadzone dotychczas dowody nie pozwalają na merytoryczne rozstrzygnięcie sporu, na podstawie art. 505¹² § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 §4 k.p.c. uchylono zaskarżony wyrok i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania.